

„Verzoekt“.

Want in hetgeen hij zelf, verzoekt zijnde, geleden heeft, kan hij dengeenen die verzoekt worden, te hulpe komen.
Hebr. 2: 18.

Vernietigd, vernederd, verscht... en nu ook verzoekt.

Ook verzoeking is een lijden, waarvan we verlossing afbidden. „Onze Vader, leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den Boose!“

En nu denke niemand hierbij uitsluitend aan de dervoudige verzoeking in de woestijn. Of zigt de Schrift ons niet, dat de Christus in al den broederen moest gelijk worden, opdat hij, zelf verzoekt zijnde, dengeenen die verzoekt worden, ter hulp kan komen. Om onze Hoogepriester te kunnen zijn, moest hij in al onze verzoeken ingaan.

Toch staat de groote, drievoudige verzoeking in de woestijn op den voorgrond. En al zijn wij te onheil, om er ten volle in te komen, wij in de woestijn de aanraking met satan voor Jesus was, iets verstaan we er toch van, wat die toenadering van satan, om hem te verzoeken, voor Jesus moest geweest zijn. Natuurlijk was satan toen reeds Jesus niet vreemd meer. Als mensch kon Jesus geen dertig jaar worden, zonder telkens en telkens aan verzoeking te hebben blootgesteld, en heilij in die verzoeking te hebben overwonnen. Wie 't zich anders voorstelt, toont noch Jesus' menschelijke natuur, noch zijn heiligheid te verstaan. Immers dat Jesus ook die dertig jaar lang in geen enkele tot hem komende verzoeking besweek, was niet omdat ze hem niet prikkelde, maar omdat zijn heilige zin er zoo verre boven stond.

Doch in de woestijn nam de verzoeking een ander karakter aan. Tot dusver was Jesus verzoekt geweest, gelijk ook wij verzoekt waren, maar hier werd 't een verzoeking zoals alleen de Middelaar ze ondergaan kon.

Jesus was nu gedoopt. De stille afzondering in Nazareth had een einde genomen. Zijn openlijke Middelaarschap werd nu aanvaard. En hij trad op, in 't midden van zijn volk, als de Messias van Israël. En nu wist Jesus dat 't eind van zijn weg heilij zou wezen, maar ook dat die weg zelf met doornen en distelen bezaid zou zijn, te beginnen met de drie bittere jaren, en ten slotte het zich moeten overgeven in den dood.

Dat nu de heilijheid, die aan 't eind van den weg lag, Jesus toelichte, volgde uit zijn echt menschelijke natuur. Heilijheid lokt, trekt en boeit ons. Maar in diezelfde menschelijke natuur lag het evensoo, dat die drie jaren Jesus bij het vooraf in denken moesten afschrikken. Kon dan die heilijheid niet gegrepen worden, zonder 't voorafgaan van dit bittere lijden? Altoos de drinkbeker van verre voor zich. Vader, aan die drinkbeker niet voorbijgaan?

En nu komt de nadering van satan, de sidderende ontmoeting, de insluistering, ja, die drinkbeker aan wel voorbijgaan. Aan het drinken van dien drinkbeker is te ontkomen. Indien ge nedervallende mij zult aabidden, zal heel die wereld en al haar heilijheid, zonder het kruis, uw deel zijn.

Dat was de verzoeking!

En in die verzoeking wrong satan Jesus in drie grepen in.

Het was waar, Jesus kon met Godmensche lijke toovermacht, als we het zoo mogen uitdrukken, zich het lijden des doods van den hals schuiven. Heeft hij zelf niet betuigd: „Weet gij niet dat ik den Vader bidden kan, en Hij zal mij meer dan twaalf legioenen engelen bijzetten!“ En dit paste satan op den honger toet, die Jesus kwelde. Na veertig dagen vasten hongerde hem ten leste. Hoeft dat? Was het niet beneden de waardigheid van den Messias? Gij hebt de macht, gebruikt uw macht, en zeg tot deze steenen dat ze brood worden.

Maar Jesus overwon.

Toen kwam de tweede vraag: Hoe als Messias door al 't volk erkend te worden? Hoe als de Koning uit Davids huis gehuldigd te worden? Niet eerst na eeuwen bij zijn komst op de wolken, maar nu reeds? En ook hier lag weer het antwoord gereed. Hij kon op de tijne des tempels klimmen en dan zich nederstorten onder de geloovige schare, als een engel die uit den hemel nederdaalde. Indien gij de Zone Gods zijt, werp uelen nederwaarts!

En toen de verzoeking op den man af. Wilt gij de heilijheid onder Golgotha, val dan neder aan mijn voeten en aabid mij, en alle heilijheid der aarde zal uw deel zijn. En onder dit alles dat steeds het tartende: Indien gij de Zone Gods zijt! O, voel ge dan niet, wat uw Jesus onder dezen aanval op aanval van den Verzoeker, in 't diepst zijner ziel moet geleden hebben?

Ongetwijfeld, dit was de bangste verzoeking. Maar zeg niet dat 't hiermee uit was. Lucas voegt er opzettelijk bij, dat satan toen van Jesus wek voor een tijd. Zoo is 't doorgestaan tot in Gethsemane, toen Jesus betuigen kon, dat de overste der wereld niets meer aan hem had. En onderwijl bleef het als in de eerste dertig jaar, ja sterker en banger nog, dat Jesus, als onzer een, alle gewone verzoeking in het leven had te ondergaan en te doorstaan. Niet alleen als wij, maar zelfs veel machtiger als 't onzer één overkomt.

Zeker, het verschil lag hierin, dat bij Jesus zelfs de mogelijkheid van bezwijken in de verzoeking was uitgesloten, maar anders prikkelde de verzoeking steeds fijner en gevoeliger, hoe reiner zijn stand voor God was. Wat de onreine mensch van verre zelfs niet als verzoeking voelt, maar zich op laat dringen, voelt wij heiliger leven kent, zoo diep. Hem wondde alles in het teederste en fijnste van zijn zelfbesef. En wat moet 't dan niet voor Jesus, den Heilige, geweest zijn, nooit door satan met rust te worden gelaten, en telkens weer in strikken op 't ongemerkt en het fijnt gesponnen te worden verzoekt.

Nu nog werkt dit onder 't volk des Heeren na.

Een gewoon, onbesorgd, nog geheel onbekeerd man denkt aan geen verzoeking en weet van geen verzoeking, of 't moet iets zeer grofs zijn, een verleiding tot grove onheilijheid, tot een schandelijke gemeenschap, tot een doortrapt gruwelstuk. En voor zoo iets staande, ja, dan weet ook de gewone burgerman aan een bede die uit zijn hart opkomt: Heere, leid mij niet in verzoeking! Soms zelfs komt 't dan ook over zoo iemands lippen: Verlos mij van den Boose.

Maar wie in zijn ziel losgewikkeld, uit het keurlijk van zijn inbedding losgeren is, zonde leerde kennen, en klein voor God is gemaakt, die staat telkens voor verzoeken, omdat hij in alles de verzoeking ontdekt, speurt en voelt. In dingen waarbij een ander van verzoeking zelfs den schijn niet merkt, voelt zulk een kind van God satan op zich afkomen. Een fluisieren van satan, dat daarom zoo bang pakt, omdat we zoo telkens aan ons kindschap van God te kort doen. En zoo komt er ten slotte in alles verzoeking, gedurig sielewankeling of bet naar Gods wil, of op ingeven van satan zal zijn. Onrust en vrees door heel 't hart. En dan elken morgen weer: Vader, leid mij niet in verzoeking, maar o, Vader, verlos mij toch van den Boose.

En juist dit kan niet, althans niet in den zin, waarin uw hart dit begeert. Onrust en angst, want dat God satan is: Raak hem, raak hem niet meer aan. En dit kan niet, want Gods kind heeft juist daarin zijns Vaders aard te toonen, dat hij satan weerstaat en overwint, en dit kan alleen beproefd worden.

De bede kan dan ook niet anders bedoelen, dan: leid mij niet in een verzoeking waarin ik bezwijken zou, en als ik bezwijken zou, schiet mij dan ter hulpe toe, o, mijn Heiland!

En dit nu juist is een der mysterien van Jesus verzoeken. De Schrift toch betuigt ons, dat Jesus zelf verzoekt is, en in dit verzoekt worden geleiden heeft, opdat hij ons, als wij verzoekt worden, zou kunnen te hulpe komen. (Hebr. II: 18.)

Zoo nu trekt de band vanzelf aan. Jesus heeft geleiden in alle verzoeking, Jesus die, zelf verzoekt zijnde, onze verzoeking kent en ze met en voor ons gevoelen kan. En diezelfde Jesus is onze Heiland en Middelaar, die, in heilij liefde ons omvattende, ons in de verzoeking staande houdt, ons uit de verzoeking uitdrijft, en ons met Hem triomfeeren doet in den triomf op den verzoeker, die door Hem is bevochten.

Dr. A. K.

Amsterdam, 15 Maart 1912.

Naar aanleiding van het pas in het licht verschenen geschrift van Dr. H. H. Kuyper: *Het zedelijk karakter der Reformatie gehandhaafd tegenover Rome*, schreef De Tijd een hoofdartikel, dat in menig opzicht merkwaardig is.

Gelijk men weet, was door verschillende Roomsche schrijvers, met name in den jongsten tijd door Denifle, op zeer felle wijze het zedelijk karakter der Reformatoren aangevallen. Dit geschiedde, gelijk door dezen schrijver openlijk werd erkend, om de oogen der Protestanten te openen voor het ware karakter van de Reformatie der 16e eeuw en hen naar de Roomsche Kerk terug te voeren. En tevens moest deze polemiek ook dienst doen om in landen, waar de los-van-Rome-beweging onder de Roomschen toenam, deze tegen te gaan door de Reformatoren zoo zwart mogelijk af te schilderen.

Dr. Kuyper heeft nu tegen dezen aanval van Roomsche zijde de Reformatoren verdedigd, en aangetoond, hoe deze schrijvers metterdaad op menig punt vooral aan Luther onrecht hadden aangedaan. De Tijd keert de rollen juist om en maakt hiervan, dat Dr. Kuyper „den handschoen toewerpt aan Rome, en zijn krijgsklaren doet weerklinken.“ en dat deze aanval op Rome daarom moet worden gepareerd. En nog sterker, aan het slot van het artikel wordt gezegd, dat dit boek van Dr. Kuyper voor Katholieken, die daartoe geen speciaal verlos hebben van de geestelijke Overheid, verboden lectuur is. Denifle schrijft aan de Protestanten met geen ander doel dan om Luther zoo zwart mogelijk te maken. Heel de Roomsche pers was over dit werk in verrukking en meende, dat nu eens en voor goed de onwettige oorsprong van het Protestantisme was aangetoond. En zoodra Dr. Kuyper een tegenbetuog schrijft, dat alleen als verdediging bedoeld is, worden de Roomsche leken gewaarschuwd, dat ze dit boek zelfs niet lezen mogen!

Niet minder eigenaardig is een tweede punt in deze critiek, waar de Tijd schrijft:

Dit te meer, wijl Dr. K. zelf toegeeft, dat de reformatoren volstrekt geen heiligen waren, omdat er in hun leven bladzijden te vinden zijn, die beter uitgewischt of, nog beter, niet geschreven waren. Doch dat zij heiligen waren, was, volgens Dr. Kuyper, ook volstrekt niet noodig. Want, zoo vraagt hij, is daarom de Katholieke zijne leer minder heilig, omdat Petrus en Paulus beiden misdaden hebben, en waren de levens van sommige Pausen wel zoo geheel zonder smet? Lees dan Pastor, den geschiedschrijver der Pausen aan het einde der Middeleeuwen, maar eens na! Dr. K. veroorloof ons hier te wijzen op een enorm verschil. Waren de reformatoren geen heiligen en misten zij daardoor een der motiva credibilitatis (let wel, wij zeggen niet motiva fidei), dan verschillen zij toch nog van Petrus en Paulus en van welken Paus, ook, omdat zij (de reformatoren) hunne goddelijke zending niet konden bewijzen.

Hadden zij die kunnen bewijzen, ja, dan zou hun persoonlijk leven misschien weinig aandoen. Zij waren dan looden buizen der Waarheid geweest, terwijl anderen van silver of goud waren. Maar daar zit de groote knoop niet. De groote knoop is eigenlijk: waar haalden zij hunne zending vandaan? Wie gaf hun gezag, om de Kerk hunner dagen op eigen hand, van anderen af te hervormen? Wie gaf hun het recht de geloofseer, die al 1500 jaren bestond en tot Christus opklom, te veranderen naar hunne opvatting en goeddunken, of, zoals een Kerkvader het reeds eeuwen vroeger tekenachtig uitdrukte: „Wie machtigde hen te gaan kappen in het bosch, waarvan de Kerk de eigendomsbrieven bezat?“

Aangenomen (niet toegegeven) dat de beginselen der Hervorming zuiver en heilig waren; dat het karakter der personen, die ze leidden, onberispelijk genoemd mocht worden; dat de vrucht, die ze voortbracht, heilij en overvloedig was, wat zegt dat alles? Och, ook op een mestivaal (dit venia verbo) kunnen schitterende bloemen groeien. Ook sondaren doen wel eens ook iets goeds; — ook uit het kwade volgt dikwijls nog goed (ex malo sequitur quoddam); maar voor de Hervorming zegt dat alles niets, zolang niet bewezen wordt, dat zij, die ze in het leven riepen, gezonden waren van God, die ons met de bewijzen in de hand tegemoet treden en zeggen: zie hier onze zending,

wij komen namens God, die zich aan ons geopenbaard heeft. — Nu, dat bewijs zijn wij altijd nog wachtende, en nu moge al een of andere roomsche schrijver zich min of meer vergist hebben in de voorstelling der feiten, ja, zelfs al zou hij gelasterd hebben (wat wij echter altijd zoo voetstoots niet aannemen) of andere onedele wapenen gebruikt, dat maakt het gemis aan bewijs van Goddelijke zending niet goed.

Naar het ons voorkomt, heeft de Tijd hier vergeten, dat het Dr. Kuyper niet te doen was om de wettigheid van de Reformatie te bewijzen. Zeker zou over de vraag, of de Reformatoren een wettige roeping hadden, heel wat te zeggen zijn, en over dit vraagstuk is in vroeger eeuw zooveel over en weer geschreven, dat het waarlijk niet moeilijk zou vallen om deze oude wapens weer uit het tuighuis te halen. Maar hierover ging de strijd niet. Denifle e.a. hebben niet over de wettigheid of onwettigheid van Luther's roeping gehandeld, maar over zijn zedelijk karakter, en trachten aan te toonen, op grond van het diepe verderf en de zedelijke ontaarding van dit karakter, dat Luther geen Reformator kon wezen. Dr. Kuyper had daarom alleen deze aanklacht te bespreken en heeft zich daartoe uitsluitend beperkt.

Dr. Maan van Vreeland zond ons het volgende schrijven, dat een bede om hulp is voor de Christelijke school te Loenen aan de Vecht.

Al kunnen we als regel zulke verzoeken moeilijk opnemen, toch moogte ditmaal een uitzondering gemaakt worden.

Aan alle vrienden van het Christelijk onderwijs.

„Heere, geef mij dit een nog!“ Deze bede is telkens in mijn hart met het oog op de stichting van een schoolgebouw met onderwijzerswoning in het dorp Loenen a. d. Vecht. Van onzen getrouwen God wacht ik de verhooring dier bede, maar moge het zijn door middel van u! De vrienden daar, hier en in den omtrek hebben al een goed begin gemaakt. Er is vrijwillig ingeschreven, verzameld met prikkaraat en door gehouden basar te samen f 1700. Maar, helaas! dit is nog niet eens het bedrag van den bouwgrond, f 1800. O, hoe jammer, dat het geschikte terrein uit gebrek aan geld voor den bouw al een paar jaren ongebruikt ligt. Door vier vrienden werd het kapitaal daarvoor aan de Schoolvereniging geleend tegen 4 pct. 's jaars.

Maar nu zal er nog wel ± f 6500 noodig zijn, om op de wegelegen plaats een eenvoudig en degelijk schoolgebouw met twee lokalen enz. te doen verrijzen. Hiervoor is f 4000 tegen 4 pct. ter leen aangeboden. Er blijft dus nog f 2500 tekort om met vrijmoedigheid aan het bouwen te gaan.

Het betreft hier geen nieuwe school, maar vroeger in het dorp Loenen en sedert 1895 vlak tegenover te Oudover (gem. Loosdrecht) Christ. onderwijs wordt gegeven in het gebouw der Geref. kerk te Loenen. En nu wordt terecht door de autoriteiten er op aangedrongen bij het Bestuur der school, om betere localiteit te verschaffen.

Daarom is een nieuw schoolgebouw dringend noodig. En dit te meer, nu de tegenstanders van de school met den Bijbel (en die zijn er nog sovele in de Vechtreck) alle krachten inspannen om het plan der vrienden te doen mislukken.

Bewege de Heere uwe harten om ons te steunen. Dit kunt gij op verschillende wijzen doen. B.v. door groote of kleine gaven in één of jaarlijks voor rente en aflossing, alsook door renteloze aandelen van honderd gulden of kleiner bedrag.

Heeft de Heere in vorige jaren voor kerk en school te Augustinaga en hier te Vreeland, 't laatst nog bij de opening der 100ste school ons bede verhoord, daarom is ook nu van Hem ons verwachting.

Wie kan en wil helpen, gelieve dit te doen door gaven te zenden aan den penningmeester den heer G. Lokhorst of den heer B. J. van Maare, hoofd der Chr. school te Loenen, of aan mij, die ze allen dankbaar in dit blad hoop te verantwoorden.

Uw dw. Br. in Chr.

Dr. W. MAAN.

Vreeland, 26 Febr. 1912.

P. S. Aangenaam zal het zijn, als bevriende bladen dit verzoek geheel of gedeeltelijk willen overnemen.

W. M.

Onze liturgie.

XV.

Tegenover de Roomsche voorstelling, alsof we een door Christus of de Apostelen ons met bindend gezag voorgeschreven liturgie bezaten, ging in de eerste plaats ons protest. Het Nieuwe Testament geeft zulk een liturgie ons niet, gelijk we zagen, en de Apostolische traditie, waarop de Roomsche Kerk zich beroept, draagt een veel te onzeker karakter om daarop te kunnen bouwen.

Toevallig nu is dit feit zeker niet. Veleer is terecht door Calvijn en onze Gereformeerde vaders hieruit afgeleid, dat God de Heere de uitwendige regeling en inlichting van den eeredienst aan ons heeft overgelaten; dat deze regeling daarom ook niet uniform behoeft te wezen voor heel de Kerk en voor alle tijden, maar verschillen kan bij de onderscheidene volkeren en verschillende kerken; en dat deze uitwendige regeling dan ook nooit met een Goddelijk gezag ons kan worden opgelegd, maar alleen dient om verwarfing te voorkomen, zekere orde in den eeredienst te handhaven en altoos ondergeschikt moet zijn aan het doel: de opbouw en stichting der gemeente.

Onder Israël was dit anders en moest dit anders wezen. Heel de eeredienst bij Israël droeg een typisch-ceremonieel karakter, waaruit vanzelf voortvloede, dat deze eeredienst door God zelf in de kleinste bijzonderheden moest worden voorgeschreven. Waar deze eeredienst een schaduwbild was der toekomstige dingen en diende om Israël in allerlei uitwendige ceremonien en plech-

tigheden een zichtbare afbeelding te geven van het heil, dat in Christus komen zou, sprak het wel vanzelf, dat Israël in den meest stipten en letterlijken zin aan deze voorschriften gebonden was. Elke afwijking van deze liturgische voorschriften werd dan ook op de strengste wijze door God den Heere gestraft. Maar zoodra in Christus de waarheid en genade was geopenbaard van wat in de wet van Mozes was afgebeeld, verviel niet alleen deze ceremonieele eeredienst vanzelf, maar werd ook het karakter van den eeredienst veranderd. Wanneer de Apostelen dan ook met zooveel nadruk opkomen tegen elke poging om dezen ceremonieelen eeredienst onder de Christenen weer in te voeren, dan geldt dit niet alleen de Oud-Testamentische ceremonien als zoodanig, die door de komst van Christus waren vervuld en afgeschaft, maar evenzeer elk streven om met een nieuw juk van inzettingen en ceremonien de geloovigen te bezwaren. Israël bevond zich nog, om het schoone beeld van den Apostel hier over te nemen, onder het tuchtmeesterschap der wet, omdat het nog een onmondig kind was, dat door wet op wet en gebod op gebod moest worden geregeerd. Maar nu met de nieuwere bedeling des Geestes de voogdij van de wet was afgeschaft en het onmondige kind mondig was verklaard, zou het met het karakter van deze nieuwe bedeling ten eenenmale in strijd zijn geweest, wanneer een nieuw juk op de schouders der geloovigen was gelegd. Vandaar dat de Apostelen op het convent te Jerusalem, toen deze ceremonien quaestie de gemeente in beroering bracht, uitdrukkelijk verklaard hebben, dat ze geen anderen last aan de geloovigen wilden opleggen, en dat Paulus telkens de Christenen toeroept, dat ze staan zullen in de vrijheid, waartoe Christus ze geroepen heeft. De Christelijke Kerk heeft deze vrijheid dan ook altoos gehandhaafd, zooals wel het best daaruit blijkt kan, dat ze geen oogenblik gearzeld heeft om in later eeuw de uitwendige ceremonie van de onderdompeling bij den doop, schoon deze zonder eenigen twijfel bij de Apostelen in gebruik was, door de besprenging met water te vervangen. Het spreekt bovendien van zelf, dat waar de Kerk ophield nationaal te zijn en tot één volk beperkt te wezen, en thans tot alle volkeren en naties werd uitgebreid, ook de eeredienst zich moest aansluiten bij de eigenaardige gewoonten en zeden, die bij deze volkeren in swang waren, en daarom geen uniform en voor alle tijden en plaatsen geldend karakter kon dragen. Een Oosterling zal op gansch andere wijze behoefte gevoelen zijn gevoels te uiten dan een Europeaan. Wat bij Augustinus gewoonte was, dat de gemeente door luide tekenen haar instemming met de prediking te kennen gaf, zou voor ons aanstootelijk wezen en als een gemis aan eerbied voor den dienst des Woords worden beschouwd. Ook bij onze zending op Java zal daarom bij het inrichten van den eeredienst wel degelijk rekening moeten worden gehouden met dit verschil in volkskarakter. Zal de Christelijke Kerk werkelijk Katholiek zijn, d. w. z. algemeen, alle volkeren en naties omvattend, dan zal ze ook in haar eeredienst zich moeten aanpassen aan het leven dezer volkeren en niet haar kracht moeten zoeken in het kopleeren van Westersche toestanden, die voor het Oosten niet passen. Calvijn heeft daarom wel degelijk een levensbelang der Kerk verdedigd, toen hij zoo kras opkwam voor het recht van elke Kerk om haar eeredienst in te richten, zooals zij zelve meende dat dit het beste was. Elke poging van de eene Kerk om de andere haar ceremonien op te dringen, veroordeelde hij daarom als aanranding van haar Christelijke vrijheid. Zelf heeft hij daarom met alle kracht er zich tegen verzet, toen de Kerk van Bern met steun der Overheid allerlei ceremonien, die te Bern gebruikelijk waren, te Genève wilde invoeren; niet omdat hij deze Bernsche ceremonien op zichzelf zoo verkeerd achtte, maar omdat hij voor de vrijheid der Kerk opkwam. En ook onze Kerkenorde handhaaft ditzelfde beginsel, waar ze uitdrukkelijk verklaart, dat men Kerken, die andere ceremonien volgen als wij, daarom niet veroordeelen zal. Er geldt hier maar een wet, zooals Calvijn niet moede werd telkens te herhalen: de geestelijke opbouw der gemeente. Al wat daartoe dienen kan, was goed; al wat daarmede in strijd was, was verkeerd. Heel zijn strijd tegen den Roomschen eeredienst concentreerde zich dan ook hierin, dat deze eeredienst in een voor het volk onverstanebare taal gehouden en uit tal van ceremonien bestaande, waarvan het volk niets begreep, voor de stichting der gemeente geen het minste nut afwierp. Maar behoudens dezen éénen grondregel, die voor elk stuk en onderdeel van dezen eeredienst gold, nam Calvijn een zeer ruim en vrijgevig standpunt in. Prof. Doumergue heeft in zijn uitnemende studie over den eeredienst van Calvijn daarop terecht gewezen. Wie Calvijn een nomistische opvatting op het stuk van de liturgie toeschrijft, kent hem niet.

Natuurlijk volgt hieruit niet, dat daarom elke plaatselijke Kerk haar eigen inrichting van den eeredienst vaststellen moet, en dat voor een bepaalde landskerk van eenheid in den eeredienst geen sprake zou mogen wezen. Het nauw verband, waarin een bepaalde groep van Kerken in een land en onder een volk leeft, brengt vanzelf mede, dat men trachten zal naar zekere uniformiteit in den eeredienst. Vandaar dat in alle Gereformeerde landskerken de Generale Synodes zulk een liturgie hebben vastgesteld, die door alle Kerken gebruikt werd. Het leven draagt bij een bepaald volk een eigenaardig type, dat ook in den eeredienst zich afspiegelt. En al dient ook bij zulk een landskerk altoos het beginsel gehandhaafd, dat de grondslag van de kerkelijke eenheid ligt in de bijbel en daarin alleen, toch kan het gewenscht en nuttig

wezen, dat de Kerk ook voor haar eeredienst eenzelfde regeling volgde. Voorts spreekt het wel vanzelf, dat bij deze inrichting van den eeredienst een Nationale Synode het liefst zich richt naar het voorbeeld van die Kerken, waar naar haar overtuiging die eeredienst het zuiverst overeenkomstig Gods Woord is ingericht. Zoo hebben onze Nederlandsche Synodes altoos met name het oog gevestigd op de Kerk van Genève, die als de moederkerk der Gereformeerde Kerken gelden kon, en onze liturgie is dan ook voor een niet gering deel aan de liturgie van Calvijn ontleend. Maar dat geschiedde toch nooit, omdat men aan de Kerk van Genève zelve eenige macht of autoriteit toeschreef om deze liturgie aan de andere Kerken op te leggen, of omdat men meende aan deze liturgie van Calvijn gebonden te zijn. Een macht als de Kerk van Rome zich zelf toekent om haar liturgie voor alle Kerken verplichtend te verklaren, hebben de Gereformeerde Kerken noch aan de Kerk van Genève noch aan Calvijn toegerekend. Men koos volkomen vrij, maakte veranderingen waar men die noodig achtte, en handhaafde aldus het beginsel, dat iedere Kerk in de inrichting van haar eeredienst vrij was. Indien men dan ook de verschillende liturgien neemt in onze Gereformeerde Kerken, in Zwitserland, in Duitschland, in Frankrijk, in Nederland, in Schotland enz., dan ziet men zeker, dat ze met elkander in verband staan, dat de grondvorm dezelfde is, dat ze allen min of meer heen wijzen naar de liturgie van Calvijn, als model waarnaar ze geformeerd zijn, maar tegelijk toonen ze een verscheidenheid en afwisseling, die van den rijkdom van het Gereformeerde leven getuigt en tegelijk van de ploofbaarheid en soepelheid, waarmede het zich aanpast aan het eigenaardige leven der volkeren. Geldt deze pluriformiteit nu reeds bij de Gereformeerde Kerken in Europa, waar de volkeren toch in het algemeen één type vertoonen en waar de levensomstandigheden betrekkelijk weinig verschillen, dan spreekt het wel vanzelf, dat ditzelfde beginsel nog in veel scherper mate zijn toepassing zal moeten vinden, wanneer men te doen krijgt met volkeren, die een geheel ander type vertoonen en tot een geheel andere cultuur behooren dan de onze.

Dr. H. H. K.

Trefstafel.

LEVENSBESCHRIJVINGEN VAN BR. ELSHOUT. Met een voorwoord van Prof. Dr. H. H. Kuyper. Ten voordeele van de Christelijke School te Pingjum.

Broeder ELSHOUT is 'n Oefenaar in onze Gereformeerde Kerk.

Het beeld dat in veler bewustzijn van den „Oefenaar“ staat, is nog altijd dat hetwelk collega KUYPER teekent, wanneer hij in zijn VOORWOORD herinnert aan wat hij verwachtte te zien, toen hij, voor nu bijna een kwart eeuw, bij de bevestiging van zijn akademievriend WIMMERS als predikant te LOLLUM, den heer ELSHOUT voor het eerst zou te zien krijgen. „Het moest wel een lange, magere man wezen, met bleek gelaat, met plechtstaig gebaar, met zelvende woorden; een type van vroomheid, dat ons niet het meest bekoorde.“

Maar aan dit beeld beantwoordt onze Broeder ELSHOUT allerminst.

Ook KUYPER ondervond dit, en hij schrijft dan ook: „Toen we echter in de kerk broeder ELSHOUT in het „vierkant“ zagen zitten, viel de kennismaking mede. Die stevige, korte in elkander gedrongen gestalte; dat gulle, roze, Brabantse gezicht; dat levendige donkere oog, dat zoo vriendelijk en met lietwat schalkschen humor u aarsg, was zoo geheel anders dan we ons hadden voorgesteld. En toen wij later in de pastorie hem persoonlijk ontmoetten en alda in druk gesprek met hem gewikkeld waren, smolt het laatste vooroordeel als sneeuw voor de zon weg. Zijn vroomheid was niet gemaakt, maar kwam rechtstreeks uit het hart. Hij had zulk een frischen, kerngezonden blik op het leven. Hij wist zoo gesellig te vertellen van den kerkelijken strijd te LOLLUM.“

En met deze bevestiging voor nu 25 jaar door KUYPER omtrent ELSHOUT opgedaan, stemt ook de mijne overeen en zal het ook wel die van een ieder doen, welke het genoegen heeft gehad desen Oefenaar te ontmoeten.

En dat genoegen hebben velen gehad.

Want de heer A. ELSHOUT RZ. is niet alleen Oefenaar, maar ook Ouderling van de kerk van LOLLUM en als zoodanig heeft hij meer dan eens deelgenomen aan onze kerkelijke „meerder vergaderingen“, zelfs aan onze generale Synoden.

Deze heer ELSHOUT is thans een man van ruim 80 jaar, van wiens leven heel wat meer te vertellen valt, dan van dat van velen zijner medemenschen.

Van dit zijn leven vertelt hij zelf.

Hij heeft dat gedaan in de FRIESCHE KERKENODE en wel onder den titel GODS LEIDINGEN MET IEMAND. Het zijn de ervaringen van zijn eigen geestelijk leven, en ook van wat hij heeft ondervonden op het gebied van maatschappij, kerk en school.

Toen hij deze zijn levensbeschrijving in de KERKODE geëindigd had, schreef Dr. A. DE GRUS van LEMMER: „Broeder ELSHOUT's levensbeschrijving komt misschien nog wel eens in boekvorm uit en zal dan rustiger dan uit een weekblad kunnen nagelezen worden.“

En dit vermoeden was juist.

Onder den titel LEVENSBESCHRIJVINGEN VAN BR. ELSHOUT zal deze autobiographie, in eenvoudigen omslag en versierd met 't portret van den schrijver, voorals van een voorwoord van Prof. Dr. H. H. KUYPER, voor een lutelen prijs verkrijgbaar worden gesteld.“

Een dertien heeren hebben zich daarmee belast.

Het zijn drie hooftten van Christelijke scholen, waarvan twee vroeger als zoodanig te PINGJUM werkzaam waren en één het nog is. PINGJUM toch was, zooals men lezen kan op blz. 140 van E.'s levensbeschrijving, „het brandpunt van Modernisme en Socialisme in Woonstadeel“, en daar is toen, vooral door zijn krachtig initiatief, een christelijke school opgericht.

Ik kan de uitgave van deze autobiographie van harte toejuichen, en het boek, dat mij nu reeds ter kennisgeving is toegezonden, ten zeerste aanbevelen. Met beminnelijke vroomheid besiet Br. ELSHOUT, die niet alleen in FRIJSLAND,

maar ook levenservaringsrijke, Gods. H. daardij, weet, zo. En be. Voor uit kann „vrijwillig uit het v ieder gebi ELSHOUT meegema er weer ciendlijk seer belan deelt van komen is bezig houd Laat verkrijgba PINGJUM, HESLING, van Chris geheel ten te PINGJUM a. G. De ETHISC DE DOORN Groningen. Aldus d heer G. H. Gemeente. De eers is een vo op de con predikanten josten en Bij den afgedrukt. Het een uitgereikt d onder Pro aan de Un Daarin „met groot spreken d verhandelin aan den c dienstige v ener zijde worden als geloof der Het ande van 17 The waaronder hoogleraar. Deze hee instemmen, wat de o betreft, met dese verhaa het blijven der gemeen de dogmatie men daarbij bijbelcritiek varden.“

De zaak i

Dr. H. H. K.

Deen periode, tiek verklaa gekomen. A stander die geworden. geworden.

Zijn broch vraag, die l stelt en is zij „Is het gee richting, als te kunnen a gemeente te Zoals de mij voor, da

Allereerst, aanvaardt? welke het he het blijven paalde van gevoeld en s der historis aanvaardt.“

Vervolgens De uitdrukki ik zou haer socaals bove met die van belijdenis“.

Christus zou kerken“, niet; alsook ook n met het Gek alle verschil voor mij het

Geloof: dat J Zoon van G In dit Gek Middelaar, i als men zoo

En elndelij ethische richt Ook dese i voor.

De ethisch Het is als opgaan; terw naar rechts e

De vraag i „Is het geen theologie, als te kunnen a

Jesus Christus kondigen?“ E uit, dat zij b daaronder sij o. z. dat „d heeft.“

Maar mden HULSMAN hu steekt? Van him te begi „gereformeer dern“ predika worden bewe

zeft, zelfs, „i iets waarnes er toen heel Van andere hoogleraren, nader bepaald weet ik, zoo

iets wat zij „baken steke in de dogma — waarom i zijn? — als van ben kan van lijden als zelfverblind

Van gerefo bekend, van i notitie genom meer uit plic de guerre“ t